

NORGES HØYESTERETT

Den 26. september 2013 avsa Høyesterett dom i

HR-2013-02023-A, (sak nr. 2013/1351), straffesak, anke over dom,

I.
Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Thorbjørn Klundseter)

mot

A (advokat Mette Yvonne Larsen)

II.
A (advokat Mette Yvonne Larsen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Thorbjørn Klundseter)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Falkanger**: Saken gjelder straffutmåling for seksuell omgang med et barn under 16 år, jf. straffeloven § 196 første ledd.
- (2) Statsadvokatene i Hedmark og Oppland satte 29. mars 2012 A under tiltale for overtredelse av

"I **Straffeloven § 195 første ledd annet straffalternativ**
for å ha hatt seksuell omgang med barn under 14 år og den seksuelle omgangen var samleie

Grunnlag:

Ved en anledning i tidsrommet fra 28. september til 1. oktober 2009 på hytta 'C' på X i Y kommune, førte han sin penis inn i skjeden til B født -----1995.

**II Straffeloven § 196 første ledd
for å ha hatt seksuell omgang med barn under 16 år.**

Grunnlag

En rekke ganger i tidsrommet fra 20. oktober 2009 til torsdag 1. september 2011, på hans bopel og/eller hytte/seter i Z kommune, hytte i Y kommune, på ulike hoteller i Æ, Ø og i Å, førte han sin penis inn i skjeden til B født ----1995, masturberte henne og befølte brystene hennes."

(3) Sør-Gudbrandsdal tingrett avsa 17. desember 2012 dom med slik domsslutning:

"1. A, født ----.1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 195 første ledd annet straffalternativ og 196 første ledd til fengsel i 4 – fire – år, jf. straffeloven § 62 første ledd.

Varetekt kommer til fradrag med 1 – en – dag.

2. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med kr. 150.000 – kroner etthundreogfemtusen – innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.

3. A dømmes til å betale sakskostnader med kr. 25.000 – kroner tjuefemtusen – innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen."

(4) A anket tingrettens dom til Eidsivating lagmannsrett. Anken gjaldt bevisbedømmelsen og sakskostnadsavgjørelsen. Han begjærte i tillegg ny behandling av oppreisningskravet.

(5) Ankesaken ble behandlet med lagrette. Lagretten svarte nei på spørsmålet om A var skyldig i overtredelse av straffeloven § 195 første ledd annet straffalternativ, men ja på spørsmålet om han var skyldig i overtredelse av straffeloven § 196 første ledd.

(6) Fagdommerne besluttet å legge lagrettens kjennelse til grunn, og lagmannsretten avsa 30. mai 2013 dom med slik domsslutning:

"1. A, født ----.1959, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 195 første ledd annet straffalternativ.

2. A, født ----.1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 196 første ledd til fengsel i 1 – ett – år og 3 – tre – måneder.

Til fradrag i fengselsstraffen kommer 1 – en – dag for utholdt varetekt.

3. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 120.000 – etthundreogtjuetusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.

4. A dømmes til å erstatte statens omkostninger med 12.500 – tolv tusenfemhundre – kroner for tingretten og 12.500 – tolv tusenfemhundre – kroner for lagmannsretten. Oppfyllelsesfrist er 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen."

(7) Både påtalemyndigheten og A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Påtalemyndighetens anke gjelder straffutmålingen. As anke gjelder saksbehandlingen. Han har dessuten motanket over straffutmålingen. I tillegg har både A og fornærmede begjært ny behandling av det sivile kravet sammen med straffesaken. Subsidiært har fornærmede fremmet sivil anke om dette kravet.

- (8) Høyesteretts ankeutvalg besluttet 28. august 2013 at bare ankene over straffutmålingen skulle fremmes. Det ble ikke gitt samtykke til behandling av det sivile kravet i straffesaken for Høyesterett. I ankeutvalgets beslutning heter det at ankene over straffutmålingen "skal behandles på grunnlag av lagmannsrettens beskrivelse av det straffbare forhold".
- (9) *Jeg er kommet til at påtalemyndighetens anke må tas til følge.*
- (10) A er født 27. april 1959. Han var ordfører i Z kommune i 16 år, inntil han ble sykmeldt i september 2011. Etter at Sør-Gudbrandsdal tingretts dom falt 17. desember 2012, trakk han seg fra vervet som ordfører.
- (11) Fornærmede i saken er B, født ----.1995. Sammen med sin mor og far kom hun fra XX til Norge i 2001. Hun traff A første gang høsten 2008 i forbindelse med at hennes mor giftet seg med As fetter. Neste gang de møttes, var på -----martnan i YY sommeren 2009, der hun skulle stille en hest. A og hans ektefelle var invitert til å overvære dette. Bakgrunnen for invitasjonen var de familieband som hadde oppstått gjennom morens ekteskap, og et ønske om at noen skulle komme for å se på fornærmedes opptreden i ringen.
- (12) En tid etter henvendte A seg til fornærmede og ba om hjelp til å sette opp en Facebook-side. Hun sa seg villig til det, og kontakten mellom de to ble etter hvert tettere. Blant annet fikk hun – etter invitasjon fra A – være med under utføringen av hans verv som ordfører. I slike sammenhenger deltok hun på spennende reiser og fikk treffe interessante personer. Hun overnattet dessuten nokså ofte hos ekteparet A, både hjemme og på hytta. Om dette heter det i lagmannsrettens dom:
- "Fornærmede likte seg av flere grunner hos tiltalte og hans ektefelle. Hjemme i ZZ bodde hun skiftevis hos mor og far, og i begge hjem kunne det være både kjefting og til tider høylydt krangel, samt flere andre barn som trengte oppmerksomhet. Hjemme hos tiltalte var konkurransen om oppmerksomhet mindre. Hun ble dessuten tatt med på interessante hendelser, f.eks. var hun med tiltalte under åpningen av ----- nasjonalpark 14. august 2009. Under åpningen deltok flere statsråder, herunder statsminister Jens Stoltenberg."**
- (13) Utover sensommeren 2009 fikk kommunikasjonen mellom A og fornærmede et mer intimt og seksualisert innhold, blant annet gjennom sms-meldinger og over Skype.
- (14) Lagmannsretten fant det bevist at A fra begynnelsen av november 2009 til 1. september 2011 hadde seksuell omgang med fornærmede "en rekke ganger". Den seksuelle omgangen besto i samleier og at han masturberte henne. Ifølge lagmannsretten oppnådde han dette
- "bl.a. fordi barnet var forelsket i ham og fordi han gjennom bruk av sine økonomiske ressurser og forbindelser hele tida kunne tilby henne fordeler og opplevelser. Han fikk fornærmede til å leve i den tro at de to levde i et tilnærmet normalt parforhold, med tilhørende seksualliv."**
- (15) Det var ikke A som avsluttet forholdet.
- (16) Jeg går så over til å se på hvilken straff som skal idømmes.

- (17) A er funnet skyldig etter straffeloven § 196 første ledd. Bestemmelsen hadde tidligere en strafferamme på fengsel inntil 5 år, men ved lovendring 25. juni 2010 nr. 46 – som trådte i kraft straks – ble denne hevet til fengsel inntil 6 år. I forarbeidene til lovendringen er det gitt anvisning på at "normalstraffnivået" ved overtredelse av § 196 i form av samleie "der det verken foreligger skjerpene eller formildende omstendigheter, bør være rundt fengsel i 6 måneder", jf. Prop. 97 L (2009–2010) side 27. Departementet understreket imidlertid at angivelsen av normalstraffnivået ikke er ment "å gjøre straffutmålingen statisk eller skjematisk". Det ble videre uttalt:

"Normalstraffnivået angir bare utgangspunktet for vurderingene – hvor på skalaen vurderingene skal starte. Straffen skal fortsatt fastsettes etter en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak. Skjerpene eller formildende omstendigheter kan tilsi at straffen fastsettes over eller under normalstraffnivået."

- (18) Det ble også fremhevet at "graden av straffverdighet vil kunne variere avhengig av fornærmedes og gjerningspersonens alder, utvikling og forhold seg imellom".
- (19) Ved utmålingen av straff for A må det tas utgangspunkt i det anviste normalnivået på fengsel i 6 måneder for ett samleie. For hans vedkommende foreligger det imidlertid en rekke skjerpene forhold, som samlet sett må gi et så vesentlig utslag ved straffutmålingen, at det angitte normalnivået bare kan gi begrenset veiledning.
- (20) Omfanget av den seksuelle omgangen er i seg selv klart skjerpene. Fornærmede anslo for lagmannsretten at det til sammen dreide seg om rundt 50 samleier, men uten å kunne redegjøre i detalj for hvordan hun hadde kommet frem til dette antallet. Lagmannsretten ga uttrykk for at det ikke var påfallende at hun ikke kunne være mer presis "basert på at når antallet blir stort og handlingen repeteres, vil de enkelte tilfeller gli over i hverandre". Lagmannsretten tok derfor ikke standpunkt til eksakt hvor mange samleier som hadde funnet sted, men ga uttrykk for at "tiltalte over en periode på 22 måneder jevnlig hadde seksuell omgang med" fornærmede. Samleiene fant sted på hytta på Y, på hytta i ÆÆ, hjemme hos A i Z, i ØØ og på hoteller i Æ, Å og Ø. På denne bakgrunn legger jeg til grunn at det dreier seg om et betydelig antall.
- (21) Det store antallet samleier og det lange tidsrommet de foregikk over, innebærer at ikke er tale om en avgrenset impulshandling fra As side. Tvert imot viser disse elementene at viljen til å gjennomføre seksualforbrytelsen har vært vedvarende og sterk.
- (22) Sett fra fornærmedes side dekker krenkelsene en stor og for henne meget viktig del av ungdomsårene. A har trukket henne inn i en voksen manns seksualliv, og på den måten visket ut det skillet som skal være mellom barn og voksne. Den store aldersforskjellen er i seg selv straffskjerpene.
- (23) Det første samleiet ligger tidsmessig nær grensen for overtredelse av straffeloven § 195 første ledd annet straffalternativ – seksuell omgang med barn under 14 år. Strafferammen etter denne bestemmelsen var på dette tidspunkt fengsel inntil 10 år, med minstestraft på fengsel i 2 år. Det er imidlertid begrenset hvor mye dette kan vektlegges. Ved straffutmålingen er det ikke en glidende overgang mellom nivået i § 195 og § 196. Jeg viser her til Rt. 2004 side 278 avsnitt 9, hvor det heter:

"Der den utuktige omgang har vært samleie, markerer 14-års dagen en skarp grense mellom de forhold som rammes av straffeloven § 196 og den langt strengere bestemmelsen i § 195."

- (24) Men at fornærmedes alder vil kunne ha betydning, fremgår av det som uttales videre:
- "Dette forhindrer likevel ikke at det ved straffutmålingen for overtredelse av § 196 tas hensyn til hvilken del av aldersgruppen mellom 14 og 16 år fornærmede har befunnet seg i."**
- (25) Jeg kan ikke se det annerledes enn at fornærmedes unge alder da den seksuelle omgangen begynte – knapt 14 år ved det første samleiet – er klart skjerpene.
- (26) Lagmannsretten har uttalt at "fornærmede – av ulike grunner – var særlig sårbar". A, som var kjent med dette, trådte ganske raskt inn i en slags omsorgsrolle overfor henne, og fra denne posisjonen har han nokså bevisst og planmessig tatt skritt for å oppnå seksuell kontakt. Lagmannsretten uttaler således at de tvetydige formuleringene han brukte i meldinger til henne allerede sensommeren 2009, gir "inntrykk av at tiltalte prøvde ut fornærmedes grenser og posisjonerte seg". På grunn av hennes sårbarhet var hun ifølge lagmannsretten "et lettere offer".
- (27) Jeg legger betydelig vekt på at A, ved å tilby fornærmede å ta del i spennende og interessante opplevelser knyttet til hans verv som ordfører, har misbrukt sin fremtredende offentlige stilling for å oppnå den seksuelle omgangen med fornærmede. Tillitsbruddet er særlig sterkt overfor fornærmede og hennes foreldre, som hadde grunn til å tro at deres datter var i trygge hender hos A.
- (28) Lagmannsretten har funnet det bevist at A i oktober/november 2010 overtalte fornærmede til mot hennes ønske å innlede "et forhold – også av seksuell art – med en jevnaldrende gutt", og at dette ble gjort i et forsøk på å dekke over As eget forhold til fornærmede. Foruten å underbygge planmessigheten i hans overtredelser, innebar dette i seg selv en grov krenkelse av både fornærmede og den jevnaldrende gutten. Dette er klart straffskjerpene.
- (29) Videre må det legges vekt på at flere av samleiene har skjedd uten prevensjon, med den risiko for graviditet dette har medført.
- (30) Det fremgår av lagmannsrettens dom at krenkelsene har påført fornærmede konsentrasjonsproblemer, søvnvansker, skamfølelse og generelle depressive symptomer. I den grad disse skadefølgene er mer omfattende enn det som er normalt ved overtredelser av § 196, antar jeg at det skyldes de skjerpene omstendighetene jeg allerede har fremhevet. Som selvstendige momenter legger jeg derfor for straffutmålingen bare begrenset vekt på disse skadevirkningene.
- (31) Jeg kan ikke se at det er formildende omstendigheter i saken. Mediedekningen har riktignok vært meget omfattende, og belastningen har utvilsomt vært særdeles stor for A. Om betydningen av slike forhold heter det imidlertid i Rt. 2011 side 1509 avsnitt 30:
- "Forsvareren har endelig gjort gjeldende at det bør tas hensyn til mediedekningen av saken. Jeg kan vanskelig se at det er grunnlag for det. Saken har riktignok vært omtalt i mediene på en måte som må ha vært belastende for D, men det følger av sikker rettspraksis at dette ikke kan tillegges vekt ved straffutmålingen, jf. Rt. 2004 side 28 og**

Rt. 2006 side 37. Bare der langt tidsforløp har påført domfelte en særlig ekstrasbelastning, er det gjort unntak fra dette, jf. Rt. 2002 side 606 og Rt. 2011 side 199."

- (32) Belastningen for A skyldes ikke et slikt langt tidsforløp, og det er da ikke grunnlag for å fravike det skisserte utgangspunktet.
- (33) Forsvareren har anført at det må tas hensyn til at mye av mediedekningen har vært rettet mot den del av tiltalen som A ble frifunnet for – seksuell omgang med barn under 14 år. Slik saken ligger kan, kan dette etter min mening ikke føre frem. Som lagmannsretten har fremhevet, ville den offentlige interessen for saken ha vært den samme om det allerede fra anmeldelsestidspunktet hadde vært klart at straffeloven § 195 ikke kom til anvendelse. Omtalen i mediene ville neppe ha vært vesentlig annerledes.
- (34) En fremlagt legeerklæring av spesialist i psykiatri Lars Weisæth viser at A har fått betydelige helseproblemer som følge av saken, og at han for tiden er arbeidsufør. Dette er imidlertid ikke uvanlige følger ved domfellelse for den type straffbare handlinger vi her har med å gjøre, og rettspraksis viser at det bare unntaksvis legges vekt på slike forhold, jf. Rt. 2011 side 1509 avsnitt 31 og Matningsdal, Norsk Lovkommentar, note 469 til straffeloven, siste avsnitt. Jeg kan ikke se at det i vår sak er grunnlag for å fravike dette utgangspunktet.
- (35) Med de skjerpene omstendigheter som foreligger i saken, må straffen heves vesentlig i forhold til lagmannsrettens dom. Dersom As forhold i sin helhet skulle ha vært vurdert etter de anvisninger som ble gitt ved lovendringen 25. juni 2010, antar jeg at straffen ville ha blitt fengsel i 2 år og 6 måneder. Lagmannsretten anslo imidlertid at bare "vel 60 prosent av den seksuelle omgangen fant sted etter straffskjerpelsen". Straffen må derfor settes noe lavere.
- (36) På denne bakgrunn finner jeg at straffen bør settes til fengsel i 2 år og 3 måneder.
- (37) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder.

- (38) Dommer **Bårdsen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (39) Dommer **Webster:** Likeså.
- (40) Dommer **Bull:** Likeså.
- (41) Dommer **Tjomsland:** Likeså.

(42) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder.

Riktig utskrift bekreftes: